

Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ιλαρίωνας: Πετύχαμε τη νίκη στον πόλεμο 1812 χάρη στην ένωση όλων των κοινωνικών στρωμάτων

Ο Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ιλαρίωνας, Πρόεδρος του Τμήματος Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων του Πατριαρχείου Μόσχας, μίλησε με τον ιστορικό, συγγραφέα και τηλεπαρουσιαστή Φ. Ραζουμόφσκυ, φιλοξενούμενο στην εκπομπή «Εκκλησία και κόσμος» της 29 Σεπτεμβρίου 2012 στον τηλεοπτικό σταθμό «Ρωσία 24».

Μητροπολίτης Ιλαρίωνας: Χαίρετε, Φέλιξ!

Φ. Ραζουμόφσκυ: Χαίρετε, Σεβασμιώτατε. Σήμερα η χώρα μάς έχει μοναδική ευκαιρία να ανακαλέσει στη μνήμη της τα γεγονότα του 1812. Σκεφτόμαστε και για τις νίκες αυτές, και τους ήρωες και για όσα συνέβησαν τότε και εν γένει πολλά άλλα, τα οποία έχουν σχέση με τα γεγονότα του 1812. Ειδικότερα υπάρχει ένα θέμα, το οποίο θίγεται σπάνια: ποιοι ήταν οι αντίπαλοί μας και τι ήταν από πολιτιστικής και πνευματικής πλευράς;

Κάτω από τις σημαίες του Ναπολέοντος μας ήρθε ολόκληρη η Ευρώπη. Και τι παρατηρούμε; Ποια ήταν η συμπεριφορά του μεγάλου στρατού στη Μόσχα; Οι στρατιώτες ενεργούσαν απίστευτα βλάσφημα και ασεβές: λαηλατούσαν Ναούς, μετέτρεπαν αυτούς σε οικίες και ακόμα σταύλους, και μεθυσμένοι έκαναν όργια στις Αγίες Τράπεζες και Θυσιαστήρια. Στον Ιερό Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου Κρεμλίνου έστησαν χωνευτήριο για να λιώσουν τις ασημένιες επενδύσεις των ιερών εικόνων και του τέμπλου, που αφαιρούσαν, καθώς και τμήματα που απέσπασαν από τις λειψανοθήκες των Ρώσων Αγίων Ιεραρχών. Ταυτόχρονα σε μια κολώνα κατέγραφαν ποσότητες του ασημιού και του χρυσαφιού. Εδώ απλά θέλω να πω ότι ελεύθερη είσοδος στο Κρεμλίνο της Μόσχας εκείνη τη στιγμή είχε μόνο η Γαλλικά φρουρά και εκεί, ήταν όπου έμεινε ο Ναπολέων. Αυτό σημαίνει ότι μπροστά στον αυτοκράτορα το καλύτερο μέρος της Γαλλικής κοινωνίας προέβησε σε αυτές τις ασχημίες! Χωρίς να αναφέρω εδώ τις απόπειρες να τινάξουν στον αέρα όλα τα προσκυνήματα κατά την απόχώρηση του Ναπολέοντος από τη Μόσχα. Πως εξηγούνται σήμερα όλα αυτά; Μήπως ήταν ένας άλλος κόσμος, ο οποίος μας έφερε πόλεμο και δεν είχε τίποτε κοινό με τον χριστιανικό πολιτισμό, τη χριστιανική κουλτούρα; Μήπως ήταν ενταλώς διαφορετικοί άνθρωποι;

Μητροπολίτης Ιλαρίωνας: Κατά τη γνώμη μου, για να καταλάβουμε τα κίνητρα αυτών των ανθρώπων πρέπει κυρίως να στραφούμε στη Γαλλική Επανάσταση. Η επανάσταση ήταν εκείνη η γραμμή του διαχωρισμού της ιστορίας της παλαιάς, Ρωμαιοκαθολικής Γαλλίας από την καινούργια

ιστορία, η οποία ουσιαστικά συνεχίζεται έως σήμερα. Και παρόλο που ο Ναπολέων σε μεγάλο βαθμό απομακρύνθηκε πολιτικώς από τα ιδεώδη της Γαλλικής επανάστασης, κράτησε εκείνη την ιδεολογία με την οποία ανατράφηκε.

Προκαλεί ενδιαφέρον η στάση του απέναντι στη θρησκεία εν γένει. Άλλωστε ο Ναπολέων δεν έτρεφε τόση απέχθεια για τη θρησκεία, η οποία ήταν ήταν χαρακτηριστικό της Γαλλικής επανάστασης και των κυρίων παραγόντων της. Η στάση του ήταν μάλλον πραγματιστική, δηλαδή η θρησκεία κατά το Ναπολέοντα ωφελούσε μόνο στην περίπτωση όταν εξυπηρετούσε κάποιους κρατικούς σκοπούς.

Πηγαίνοντας εκστρατεία στη Ρωσία ο Ναπολέων ισχυριζόταν, όπως και σε άλλες εκστρατείες του, ότι κόμιζε ελευθερία και φωτισμό, όπως αυτός ερμηνευόταν κυρίως από τη Γαλλική επανάσταση. Και αυτό ήταν ουσιαστικά η απόρριψη των θρησκευτικών ιδεωδών, των ιερών και οσίων και της προσήκουσης στάσεως απέναντί τους.

Η Ρωσία για τους κατακτητές δεν ήταν η Αγία, δεν έβλεπαν αυτοί στους Ιερούς μας Ορθοδόξους Ναούς τόπους λατρείας του Θεού. Όλα αυτά τα είδαν ως λεία και αντικείμενα προς βεβήλωση.

Εδώ συγκρούστηκαν δυο πολύ διαφορετικές ιδεολογίες, διότι ο λαός μας, η ευγενοί μας, οι αξιωματικοί μας ήταν πιστοί, παρόλο που ορισμένοι εξ αυτών μιλούσαν Γαλλικά καλύτερα από τα Ρωσικά και ήταν ποτισμένοι με τις ιδέες της Γαλλικής επανάστασης. Η πίστη στη ψυχή του λαού μας ήταν βαθιά. Την ώρα της παλλαϊκής επιστράτευσης κατά του Ναπολέοντος και την ώρα της μάχης οι άνθρωποι επικαλούντο το Θεό και δε συνειδητοποιούσαν τον εαυτό του ως προστάτες μόνο της επίγειας πατρίδας τους αλλά και των ιερών και των οσίων.

Ίσως εδώ τελικά οφείλεται η ήττα των Γάλλων και η νίκη του Ρωσικού όπλου, διότι μόνο με τα όπλα και τις στρατιωτικές δυνάμεις αυτή η νίκη ήταν αδύνατη.

Φ. Ραζουμόφσκυ: Θέλω να υπενθυμίσω ότι τίποτε από αυτά δε παρατηρήθηκαν στη Γαλλική πρωτεύουσα κατά την είσοδο του Ρωσικού στρατού ως μέρους των συμμαχικών δυνάμεων στο Παρίσι το 1814.

Μητροπολίτης Ιλαρίωνας: Καμία σκύλευση.

Φ. Ραζουμόφσκυ: Επιπλέον, όταν ο τσάρος Αλέξανδρος Α΄ έμαθε ότι οι Γάλλοι οπαδοί βασιλικού πολιτεύματος ήθελαν να ρίξουν τον αδριάντα του Ναπολέοντος από τη στήλη του Βαντόμ για να αποτραπεί αυτό έβαλε φρουρά.

Και τώρα, Σεβασμιώτατε, θα ήθελα να στραφώ σε μια άλλη όψη αυτού του τεράστιου θέματος του πολέμου 1812 και να μιλήσουμε για την ανάδειξη του εθνικού ηγέτη στη Ρωσία σε αυτή την κρίσιμη κατάσταση. Εννοώ, βέβαια, το Μιχαήλ Ιλλαριόνοβιτς Κουτούζοφ. Παρά την ύπαρξη του στρατού, των στρατηγών, των αξιωματικών, ήταν ανάγκη αναδείξεως ενός εντελώς διαφορετικού χαρακτήρος, όχι ενός στρατιωτικού ή διαχειριστού, αλλά ενός ανθρώπου, ο οποίος να ήταν σε θέση να ενώσει το στρατό και το λαό και να τους ηγηθή στη μάχη κατά του κατακτητού. Η ανάγκη αναδείξεως αυτής της μορφής ήταν απολύτως κατανοητή και αυτός ήταν ο λόγος διορισμού του Κουτούζοφ. Κατά τη γνώμη σας έχουμε σήμερα ανάγκη, να το πω έτσι, από «θεσμό του εθνικού ηγέτη» ή μήπως είναι γυρισμένη ήδη αυτή η σελίδα και σήμερα έχουμε εντελώς διαφορετικές ασχολίες και συναισθήματα;

Μητροπολίτης Ιλαρίωνας: Φρονώ ότι δεν υπάρχει ούτε μπορεί να υπάρχει ένας «θεσμός του εθνικού ηγέτη». Ο ηγέτης είτε υπάρχει είτε δεν υπάρχει. Η θεσμοποίηση εν προκειμένω είναι ανέφικτη. Άλλωστε εάν πούμε: ιδού ο θεσμός του εθνικού ηγέτη, τότε πρέπει να επιλέξουμε κάποιο πρόσωπο να καταλάβει αυτή τη θέση. Δε γίνεται έτσι. Αυτά τα πρόσωπα είτε έρχονται, είτε όχι, σαν τους προφήτες. Είναι αδύνατο να πούμε: «Θέλουμε έναν προφήτη, ελάτε τώρα να βρούμε κάπου έναν και να τον ονομάσουμε προφήτη». Προφήτης είναι ένας άνθρωπος τον οποίο ο Κύριος καλεί την πλέον κατάλληλη στιγμή. Και πιστεύω ότι αυτές οι ιστορικές μορφές όπως ο Κουτούζοφ είναι άνθρωποι, που ο Θεός είναι εκείνος ο Οποίος τους καλεί για τη σωτηρία αυτού ή άλλου λαού αυτή ή άλλη ιστορική στιγμή.

Το μεγαλύτερο κατόρθωμα του Κουτούζοφ είναι εκείνο, που σε αντιδιαστολή με πολλούς άλλους στρατιγούς, συμπεριλαμβανομένου και του ίδιου του Ναπολέοντος, πετύχαινε τους σκοπούς με ελάχιστες απώλειες. Ήταν σημαντικό να διατηρήσει το στρατό, τους ανθρώπους και να χυθεί ελάχιστο αίμα. Αυτός ήταν ο λόγος διατί άφησε τον Ναπολέοντα να μπει στη Μόσχα. Αυτή την όμορφη νίκη την πλήρωσε πολύ ακριβά ο Ναπολέων. Αυτό το θλιβερό σύνθημα «δεν έχει σημασία η τιμή της νίκης», το οποίο επαναλαμβανόταν καθ'ένα άλλο Πατριωτικό πόλεμο ενθυμούνται οι γονείς μας, οι γιαγιάδες και οι παππούδες μας, δεν ήταν χαρακτηριστικό του Κουτούζοφ. Δηλαδή όταν για την επίτευξη πολιτικών σκοπών ή κατάκτηση πόλεων ή κατάληψη αμυντικών γραμμών είναι έκδηλη η ετοιμότητα να χρησιμοποιηθεί κάθε μέσο και να γίνουν οποιεσδήποτε απώλειες, εγείρεται το ζήτημα της ηθικής ευθύνης του στρατηγού. Ήταν πολύ *ανεπτυγμένο* στον Κουτούζοφ το αίσθημα της *ηθικής ευθύνης, όπως στο Σουβόρωφ και τον Ουσακώφ*. Το κύριο μέλημα αυτών των ανθρώπων ήταν η πατρίδα, αλλά όχι μόνο από πλευράς εδαφικής ακεραιότητας, αλλά και από πλευράς πληθυσμού. Λυπούντο τους ανθρώπους και κατάφερναν να πετύχουν τις μεγαλύτερες νίκες με ελάχιστες απώλειες.

Και όμως να επανέλθουμε στο θέμα του εθνικού ηγέτη, το οποίο θίξατε. Βεβαίως, έχουμε ανάγκη από εθνικό ηγέτη. Αυτή η ανάγκη εκδηλώνεται κάποιες στιγμές της ιστορίας και κατά κανόνα τις

κρίσιμες στιγμές. Πολλά εξαρτώνται απ' αυτό τον άνθρωπο και τα ηθικά του προσόντα. Υπήρχαν εποχές όταν η τύχη ολόκληρων λαών εξαρτιόταν από έναν άνθρωπο. Αυτό είναι το ρίσκο κάθε εθνικού ηγέτη, αλλά ταυτόχρονα και η πρόκληση που θέτει η θέση του εθνικού ηγέτη ενώπιον του ιδίου και του λαού του.

Φ. Ραζουμόφσκυ: Θέλω να υπενθυμίσω εκείνα, τα οποία επιτεύχθησαν με τη βοήθεια του Κουτούζοφ ως ηγέτη, άλλωστε εκείνη τη στιγμή η Ρωσία, όπου εισέβαλε ο Ναπολέων, αντιμετώπιζε πολλά προβλήματα. Δεν πρέπει να σκέφτεται κανείς ότι ήταν μια ακμάζουσα κοινωνία ελεύθερη από κάθε αντίθεση. Μια από τις αντιθέσεις ήταν απλά μοιραία για τη Ρωσία. Πρόκειται για σχίσμα, και μάλιστα όχι ταξικό, όπως προσπάθησαν να το παρουσιάσουν αργότερα οι μπολσεβίκοι, αλλά πολιτιστικό μεταξύ του γαιοκτημόνων και αγροτών. Στην αρχή της εισβολής του Μεγάλου στρατού στη Ρωσία πολλοί αγρότες είχαν αίσθημα ότι σύντομα θα αποκτούσαν ελευθερία, εξεδίωκαν τους γαιοκτήμονες από τα χωριά και θα άρχιζαν μια εντελώς διαφορετική ζωή. Εν το μεταξύ ο Ναπολέων ήθελε να εκμεταλλευθεί αυτά τα συναισθήματα, αλλά δεν τα αποφάσισε. Λοιπόν, κάποια στιγμή, μου φαίνεται με την ανάδειξη του Κουτούζοφ αυτό το σχίσμα λησμονήθηκε, τουλάχιστον όσο κρατούσε ο αγώνας κατά του εχθρού.

Μητροπολίτης Ιλαρίωνας: Προκαλεί ενδιαφέρον ότι από πλευράς πολιτισμού το ανώτατο στρώμα της κοινωνίας μας, οι αριστοκράτες ήταν πιο πολύ κοντά στους κατακτητές παρά στο λαό. Άλλωστε *συνεννοούνταν* μεταξύ τους στα Γαλλικά. Αυτή η κατάσταση περιγράφεται άριστα στον «Πόλεμο και ειρήνη» του Τολστοϊ. Διαβάζοντας το βιβλίο, αισθανόμαστε αυτό το μεγάλο πολιτιστικό χάσμα μεταξύ της Γαλλόφωνης αριστοκρατίας μας και του απλού κόσμου. Ταυτόχρονα την ώρα που ο τόπος κινδύνευε και οι άνθρωποι καταλάβαιναν ότι μπορούν να χάσουν την Πατρίδα τους, αυτές οι πολιτιστικές διακρίσεις αποκτούσαν δευτερεύουσα σημασία ενώ το αίσθημα μετοχής του στο κοινό έργο της υπεράσπισης της Πατρίδας και των ιερών και οσίων της ήταν το πρώτο τους μέλημα. Πιστεύω ότι αυτή η μεγάλη νίκη στον πρώτο Πατριωτικό μας πόλεμο οφείλεται εν πολλοίς χάρη στην κοινωνική συνοχή, δηλαδή του απλού κόσμου, που μιλούσε Ρωσικά, και των αριστοκρατών που μιλούσαν Γαλλικά. Ίσως αυτό είναι και το κύριο μάθημα που πήραμε από τον Πατριωτικό πόλεμο 1812.